

Ресурс того, як можна розвивати дитину з особливими потребами, колосальний саме в дитинстві

Валерій СУШКЕВИЧ,

народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради України у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів

Шановні колеги, шановні учасники парламентських слухань. Насамперед хотів би, не повторюючи цифри, що стосуються статистики, пов'язаної з дітками, які мають проблеми психофізичного розвитку, інвалідності, сказати про найболючіше. Про сумну й проблемну статистику і тенденцію щодо збільшення дітей з інвалідністю в Україні. Хочу нагадати: понад 18 тис. дітей з інвалідністю народжується щороку в Українській державі. Це надзвичайно велика проблема. Але дозвольте мені кілька слів сказати про біль всієї країни. Це – діти-інваліди на Сході під час неоголошеної війни. Сьогодні на парламентські слухання мало б приїхати подружжя на візках, в якого є діти. Їхні діти – не інваліди. Але вони такі беззахисні, безправні і навіть обмежені в праві просто втекти від вибухів, терору. І така сама ситуація, а може ще й гірша, страшніша, в Слов'янську, де всі, хто може, залишають місто. Не можуть виїхати діти з інвалідністю, не можуть батьки, які мають інвалідність і мають дітей. Сьогодні ця проблема найстрашніша.

Я хочу звернутися до керівників Луганської, Донецької облдержадміністрацій, Міністерства соціальної політики терміново вирішити це питання, подумати разом, як відреагувати на ситуацію. Бо реально вона така – втікає, хто може.

І ще в цьому контексті. Сьогодні на сході інваліди і діти-інваліди не отримують пенсії та державні допомоги. І це не просто засоби існування, а можливість оплатити виїзд за межі терору. Тому прошу і це питання терміново розглянути.

Тепер по суті, що стосується освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Освіта, я вважаю, сьогодні пов'язана з двома значущими

завданнями. Перше, це робота інституцій неінклюзивної спеціальної освіти. Тобто інтернатні заклади, спеціальні класи, спеціальні школи, які реально існують. Я наголошую, сьогодні не можна говорити про перманентну ліквідацію цих інституцій. Я – прибічник того, що стосується інклюзії, але треба дивитися реально на такі речі. Перехід до інклюзії в сфері освіти у випадках, коли є спеціальна освіта, треба робити обережно і на користь дитини, в тому числі тієї, яка перебуває поки що в цих неінклюзивних закладах.

І друге суттєве питання – поширення і глобалізація системи інклюзивної освіти на всіх рівнях, починаючи з дошкільного навчального закладу. На жаль, у проекті рекомендацій і пропозицій парламентських слухань системно і комплексно ці два головні напрями не відображено. Особливо те, що стосується неінклюзивних спеціальних закладів. Щодо неінклюзивної освіти, то я хотів би сказати, що на сьогодні Міністерство освіти і науки не опрацьовує ні концептуально, ні поетапно, ні в розрізі системності, комплексності питання реалізації принципу впровадження інклюзії в інтернатних закладах. Однак можливо і необхідно цим займатися. Нині в системі Мінсоцполітики діють 53 дитячих будинки-інтернати і три дитячих відділення психоневрологічних

інтернатів, у яких на повному державному забезпеченні перебуває 6,5 тис. дітей, 342 спеціальних загальноосвітніх навчальних заклади в Міністерстві освіти і науки України, де близько 45 тис. дітей з особливими освітніми проблемами. Система спеціальної освіти в деяких випадках концептуально необхідна. На жаль, це так, і на щастя – так. Дитину з інвалідністю не можна одночасно вилучати із системи спеціальної освіти, потрібно використовувати відповідні кадрові, матеріально-технічні, методичні напрацювання інклюзивної освіти в рамках цих начебто ізоляційних інституцій.

Ми повинні рухатися в напрямі надання якісних освітніх послуг дитині з інвалідністю для її безболісної інтеграції в загальний освітній процес після інтернату або під час перебування в ньому. В інтернатних закладах сьогодні, на жаль, рівень викладання та надання освітніх послуг є нікчемним. Особливо це помітно щодо спеціальних закладів системи Мінсоцполітики. В інтернатних закладах проблеми є навіть щодо загального розвитку дитини. А рівень патронатної підтримки низький, кваліфікація персоналу не витримує критики. Для розв'язання проблеми надання якісної освіти дітям з інвалідністю в спеціалізованих закладах необхідний потужний, постійний моніторинг ситуацій, пошук оптимальних, розумних витрат на поліпшення освітніх послуг на всіх рівнях.

Шановні колеги! Однією із нагальних проблем в інтернатах є цільове витрачання коштів, що виділяються на утримання дитини. Прошу звернути увагу Генеральної прокуратури, що, за нашими даними, 25% державної допомоги чи пенсій, які надходять на рахунок дітей-сиріт або дітей, батьки яких позбавлені батьківських прав, у тому числі діток-інвалідів, які перебувають в інтернатних закладах, розкрадаються. Я хочу нагадати, що власником і розпорядником цих коштів є директор інтернату. Куди зникають гроші, коли діти помирають? А ще хочу звернути вашу увагу на статистику дитячої смертності в інтернатних закладах. Хто з виступаючих надав таку статистику? Поцікавтеся. Я вимагаю цієї цифри в матеріалах наших парламентських слухань.

Отже, загальною проблемою щодо надання послуг дітям з інвалідністю в інтернатних закладах є необхідність поліпшення роботи по кожному напрямку освіти: в соціальній сфері, сфері охорони здоров'я. Поки що ситуація така, що критичним є саме перебування дитини з інвалідністю в інтернатному закладі. Іноді це загрожує її життю. Інтернат – вимушена, але суттєва необхідність, осучаснити підходи в цій сфері – це те, що сьогодні потрібно, мінімізуючи її як інституцію.

Щодо інклюзії в загальноосвітньому процесі, то це наш основний напрям. І основним варіантом є

те, що Міністерство освіти і науки розробило понад 25 нормативно-правових актів щодо організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Основним досягненням є те, що інклюзія визнана, вона сьогодні працює, сприймається суспільством як значущий напрям. Але гостро постала проблема інклюзивної освіти для дітей дошкільного віку, оскільки нині це питання навіть не врегульовано на законодавчому рівні. Давайте звернемо на це увагу. Близько 24% дітей з інвалідністю від трьох до шести років виховується і навчається в дошкільних навчальних закладах.

Проблеми інклюзії ми вже обговорили. Одна із найбільш гострих – архітектурна, транспортна бар'єрність. Згідно зі статистикою, 25% дошкільних, 40% загальноосвітніх, 37% позашкільних навчальних закладів є безбар'єрними. Не вірю! Це менше, набагато менше, запевняю вас.

Вирішення питань інтеграції загальноосвітнього простору ускладнюється через недостатню кількість автобусів, пристосованих для перевезення дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. Їх усього 52. Потреба – 119. Найстрашніше в цій сфері – бар'єрність навчального закладу, до якого дитина потрапила, подолавши безліч бар'єрів разом з батьками. Сьогодні і далі продовжують будувати навчальні заклади, недоступні для дітей з інвалідністю! Продовжують витрачати державні кошти на недоступність освіти для дітей з інвалідністю. При цьому ніхто не дивується. Реакція МОН з цього приводу відсутня! Шановні колеги Міністерства освіти і науки, ви не реагуєте на ці питання.

Звертаю вашу увагу на ще одну позицію проблемності інклюзії. Це неготовність українських педагогів. Неготовність не тільки професійна, методична, методологічна, а й ментальна. Значна частина педагогів не готова сприймати інклюзію як таку. На жаль, таке ментальне несприйняття дітей з інвалідністю в дошкільних закладах спостерігається і серед батьків здорових дітей. Про це говорила колега з Мінсоцзахисту.

Проблемною є відсутність системних розробок щодо різних методик, залежно від виду інвалідності. Особливо це стосується викладання в загальноосвітніх навчальних закладах інклюзивного типу. Їх упровадження відсутнє сьогодні як системний чинник. Необхідно ухвалити пакет розпоряджень уряду і галузевих нормативно-правових актів щодо вирішення проблемних питань у сфері інклюзії. Просто розробити пакет із пріоритетів упровадження інклюзії.

Окрема проблема – підручники. Шановні колеги! Маємо страшну цифру. Я тільки озвучу те, що зробив Радянський Союз – з 1945 по 1965 рік було видано три тисячі книг шрифтом Брайля для сліпих дітей тиражем десять мільйонів! Сказати вам, скільки видали ми?! Ми видали всього 27 книг шрифтом Брайля накладом 200 тис. екземплярів. Це, зауважте, післявоєнні роки. То що ж ми робимо? Ми сьогодні підручники взагалі як норму викладання і того, що пов'язане з навчанням, забули. У вирішенні цієї проблеми МОН просто безпорадне, за всіх каденціях влади. Не захищає належно право дитини з особливими потребами на підручник. Немає підручників для дітей-інвалідів. Про який рівень освіти може йтися!

У мене є сподівання щодо нашого міністра освіти і науки, що він почує громадянське суспільство в особі громадської організації інвалідів, батьків дітей-інвалідів, щоб долучитися до проблем дітей з інвалідністю, як це робить Національна асамблея інвалідів України.

Основною проблемою у сфері забезпечення охорони здоров'я дітей з порушеннями психофізичного розвитку є те, що МОЗ просто не зважає на дітей, які потребують пріоритетного медичного забезпечення.

Вибачте, що дорікаю колегам з МОЗ. Не в критику вам, ви тільки прийшли, але діти-інваліди – це напрям, якого просто не існує в МОЗі. Одним із чинників у сфері охорони здоров'я є той, що робить чудеса – реабілітація. Це неймовірно ефективний засіб мінімізації патологій, пов'язаних зі станом здоров'я, мобілізації компенсаторних можливостей дитини. Проблемою розбудови і впровадження системної, систематичної реабілітації дітей з інвалідністю МОЗ, на жаль, не займається, санаторно-курортне лікування за роки української незалежності для дітей-інвалідів не налагоджено. Є тільки програма для дітей, хворих на туберкульоз. Вона є в МОЗі. Те, що сьогодні діти не мають змоги отримувати санаторно-курортне оздоровлення, я думаю, фахівці знають.

Шановні колеги, звертаюся до всіх міністерств і Кабінету Міністрів: настав час уніфікованого підходу до діяльності інтернатних закладів, які об'єктивно працюють. Уніфікація повинна починатися з норм харчування і закінчуватися методичною основою реабілітації, виховання, освіти, заробітною платою працівників. У всіх нехай буде однакова, відповідно штатного розпису, чисельності персоналу. Уніфікація! Чому інтернат в одній галузі отримує одне, а в іншій – друге.

Вважаю, Мінсоцполітики має бути лідером в комплексній підтримці сімей, в яких виховуються діти з інвалідністю, формуючи комплексний пакет соціально-гуманітарних проблем, що повинні обліковуватися, та формувати грошовий еквівалент державної допомоги. Має бути чітка система: рання діагностика, реабілітація, дитячий садок, школа, професійна освіта, вища освіта з обов'язковим складанням єдиного плану розвитку і реабілітації дитини.

Взагалі Мінсоцполітики повинне сконцентруватися на правах дитини з інвалідністю починаючи з раннього віку і закінчуючи повноліттям. Загальною філософією, шановні колеги, у цій сфері – сфері освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення дітей з інвалідністю має стати надання державної допомоги матері дитини-інваліда. Допоможіть матері дитини з інвалідністю – і ми отримаємо соціально значущий результат.

Шановні колеги, дякую головному за те, що мені дали можливість виступити повністю. На жаль, я не все сказав, що хотів. Наголошу, готовий разом з колегами доопрацювати Рекомендації до парламентських слухань, щоб все-таки вони були більш дієвими. І я хотів би, щоб нові керівники міністерств і відомств, які сьогодні присутні тут, у залі, звернули на це увагу. Ресурс того, як можна розвивати дитину-інваліда, яка має особливі потреби, колосальний саме в дитинстві. Зробити її повноправним членом суспільства можливо, тож давайте це не втрачати.